

SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO PROBLEMOS SPRENDIMO GALIMYBĖS LIETUVOJE IR PASAULYJE

Monika Čeponytė, Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas

Santrauka

Pastaruoju metu vis didesnis dėmesys Lietuvoje ir pasaulyje kreipiamas į seksualinį priekabiavimą, kaip visuomenės problemą, reikalaujančią sprendimo. Užsienio šalių tyrėjai atkreipia dėmesį ne tik į neigiamas seksualinio priekabiavimo pasekmes aukai, seksualinio priekabiavimo atpažinimo skirtumus, susijusius su seksualinio priekabiavimo situacijos ypatumais, tačiau vis daugiau dėmesio skiriama ir seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo galimybėms įvertinti. Remiantis Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros duomenimis (2014) Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, su seksualinio priekabiavimo problema susiduria daugiau kaip 30 proc. moterų, vis dėlto mūsų šalyje pasigendama ne tik tyrimų šioje srityje, bet ir efektyvių priemonių, galinčių užkirsti kelią seksualiniam priekabiavimui. Šio **darbo tikslas** – atlikti literatūros apžvalgą ir įvertinti su seksualinio priekabiavimo suvokimu susijusius veiksnius bei galimas seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo galimybes. Pagrindinis atliktos apžvalgos metodas – mokslinės literatūros anglų ir lietuvių kalbomis paieška ir analizė, naudojantis įvairių elektroninių duomenų bazių paieškos sistemomis. Literatūros apžvalga parodė, kad gebėjimas atpažinti seksualinio priekabiavimo situacijas susijęs su įvairiais seksualinio priekabiavimo situacijų ypatumais, tokiais kaip aukos ir priekabiautojo statusų skirtumas bei lytis, taip pat situacijos vertintojo lytis ir socialinis statusas. Remiantis literatūros apžvalga galima teigti, kad seksualinio priekabiavimo prevencinės programos gali būti veiksmingos gerinant seksualinio priekabiavimo situacijų atpažinimą ir didinant jautrumą šiai temai, vis dėlto Lietuvoje pasigendama seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo priemonių, kurios galėtų papildyti seksualinio priekabiavimo kontrolės funkciją atliekančius įstatymus.

Reikšminiai žodžiai: seksualinis priekabiavimas, seksualinio priekabiavimo atpažinimas, seksualinio priekabiavimo prevencija.

ĮVADAS

Seksualinis priekabiavimas – viena dažniausiai patiriamų diskriminacijos lyties pagrindu formų. Vis dėlto asmenys, patyrę seksualinį priekabiavimą, dažnai nenori pranešti apie savo patirtį ir yra linkę pasekmes išgyventi vieni, vengdami kreiptis pagalbos. Paskutiniųjų šešerių metų Lietuvos lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ataskaitų duomenimis [1–6], per minėtus metus gauti tik keturi skundai dėl seksualinio priekabiavimo, todėl gali atrodyti, jog ši problema Lietuvoje neaktuali. Vis dėlto Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros duomenys [7] atskleidžia kiek kitokius seksualinio priekabiavimo rodiklius. Remiantis minėtais duomenimis

55 proc. Europoje gyvenančių moterų bent kartą per savo gyvenimą patiria seksualinį priekabiavimą, o Lietuvoje tokią patirtį nurodo turėjusios 35 proc. moterų, vyresnių kaip 15 metų amžiaus. Taigi nuo seksualinio priekabiavimo Europoje yra nukentėjusi kas antra moteris. Tai skatina atkreipti dėmesį į seksualinio priekabiavimo problemą Lietuvoje ir leidžia daryti prielaidą, jog žema seksualinio priekabiavimo statistika nebūtinai yra seksualinio priekabiavimo nebuvimo pasekmė.

Dar daugiau abejonių dėl Lietuvos seksualinio priekabiavimo statistikos teisingumo kelia tai, jog nėra duomenų apie mokymosi ir švietimo įstaigose patiriamą seksualinį priekabiavimą bei seksualinio priekabiavimo paplitimą tarp studentų. Nors įprasta manyti, kad su seksualiniu priekabiavimu dažniausiai susiduriama darbo aplinkoje, vis dėlto tyrimai rodo, jog didžiausiai rizikos grupei priklauso 18–29 metų amžiaus merginos ir studentės, taip pat darbą su studijomis derinantys studentai [7–8].

Adresas susirašinėti: Kristina
Žardeckaitė-Matulaitienė
Vytauto Didžiojo universiteto Psichologijos katedra
Jonavos g. 66/328, 44191 Kaunas
El. p. kristina.zardeckaite-matulaitiene@vdu.lt

Cantor ir bendraautorių [9] Jungtinėse Amerikos Valstijose atlikta 27 universitetų analizė parodė, kad 23 proc. studentų ir 5 proc. studentų susiduria su nepageidaujamu seksualinio pobūdžio dėmesiu. Įvairūs autoriai nurodo, jog asmenys, patiriantys seksualinį priekabiavimą, neretai išgyvena nerimą, depresiją, galvos skausmus, taip pat pasižymi žemesne saviverte, o studentų patiriamas seksualinis priekabiavimas susijęs ne tik su ilgalaikiu nerimu, pykčiu, depresija, bet ir su žalingu alkoholio vartojimu [8, 10].

Nors per 2016 m. nebuvo gauta nė vieno skundo dėl seksualinio priekabiavimo [6], vis dėlto, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ataskaitos duomenimis, buvo sulaukta kelių pasiteiravimų raštu ir žodžiu, kuriais buvo siekiama gauti daugiau informacijos, padedančios atpažinti seksualinį priekabiavimą bei leidžiančios geriau suprasti įrodymų rinkimo procesą. Minėtoje ataskaitoje taip pat minima, jog didžioji dalis besikreipusiųjų vengė pateikti oficialius skundus dėl seksualinio priekabiavimo, bijodami atleidimo iš darbo ir aplinkinių pasmerkimo, taip pat vengdami sudėtingo įrodymų rinkimo proceso ir seksualinio priekabiavimo liudytojų abejingumo bei jų atsisakymo padėti. Nors gali atrodyti, jog sprendimas kreiptis pagalbos dėl patirto seksualinio priekabiavimo ir skundo pateikimas priklauso nuo aukos, vis dėlto anksčiau minėta informacija patvirtina, kad didžioji dalis nukentėjusiųjų nesikreipia pagalbos ir nepraneša apie seksualinį priekabiavimą ne tik dėl kylančių sunkumų identifikuojant reiškinį, bet ir dėl paties skundo pateikimo proceso sudėtingumo bei aplinkos palaikymo trūkumo.

Analizuojant įvairius seksualinio priekabiavimo statistinius duomenis ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ataskaitas tampa akivaizdu, jog nežinomas tikrasis nukentėjusių nuo seksualinio priekabiavimo aukų skaičius, taip pat galima sakyti, kad seksualinis priekabiavimas vis dar dažnai įsivaizduojamas darbo santykių kontekste ir pasigendama duomenų apie studentų seksualinio priekabiavimo patirtį. Mažas besikreipusiųjų pagalbos dėl seksualinio priekabiavimo skaičius gali rodyti ne tik prastą seksualinio priekabiavimo atpažinimą ne darbo aplinkoje, bet ir leidžia abejoti dėl išorinių seksualinio priekabiavimo kontrolės priemonių efektyvumo bei verčia susimąstyti apie kitokių nei įstatymai ir teisinė atsakomybė už seksualinį priekabiavimą problemos sprendimo priemonių trūkumą Lietuvoje.

Šio darbo tikslas – apžvelgti prieinamus duomenis apie seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo galimybes užsienyje ir Lietuvoje bei veiksnius, susijusius su seksualinio priekabiavimo vertinimu. Darbe siekiama:

- pristatyti seksualinio priekabiavimo apibrėžimą ir teisinį reiškinio reglamentavimą;
- nustatyti, kokie veiksniai susiję su seksualinio priekabiavimo situacijų atpažinimu;
- apžvelgti užsienio šalyse taikomas seksualinio priekabiavimo prevencines priemones.

MEDŽIAGA IR METODAI

Literatūros apžvalgai atrinkta 19 mokslinių publikacijų, kuriose nagrinėjami su seksualinio priekabiavimo suvokimu ir vertinimu susiję veiksniai bei seksualinio priekabiavimo prevencinės programos. Literatūros apžvalgai atrinkti 1997–2017 m. anglų ir lietuvių kalbomis publikuoti laisvai prieinami vi-sateksčiai moksliniai straipsniai. Straipsnių paieška vykdyta naudojantis tarptautinėmis duomenų bazėmis: EBSCO, PsycARTICLES, *ScienceDirect*, *Academic Search Complete*, EBSCO *eBooks*, *Ebook Central*. Rengiant literatūros analizę apžvelgta:

- 7 Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos metinės ataskaitos ir 2 metodinės rekomendacijos dėl seksualinio priekabiavimo prevencijos;
- 5 Lietuvos Respublikos įstatymai (Lietuvos Respublikos Seimas);
- 2 tarptautinę seksualinio priekabiavimo statistiką pateikiantys dokumentai;
- 19 mokslinių publikacijų, iš jų: 7 analizuojamos seksualinio priekabiavimo prevencinės programos ir 12 nagrinėjami su seksualinio priekabiavimo suvokimu ir vertinimu susiję veiksniai.

Paieškai taikyti reikšminiai žodžiai ir jų deriniai: seksualinis priekabiavimas (*sexual harassment*), suvokimas (*perception*), požiūris (*attitude*), lyčių skirtumai (*gender differences*), lyčių vaidmenys (*gender roles*), prevencija (*prevention*), mokymas (*training*).

SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO APIBRĖŽIMAS IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Nors apie seksualinį priekabiavimą pradėta kalbėti dar 1999 m., įsigaliojus Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymui [11], kuris seksualinį priekabiavimą pripažino kaip diskriminacijos dėl lyties formą, vis dėlto iki šiol pasigendama priemonių, padedančių užtikrinti geresnį reiškinio atpažinimą ir mažinti seksualinio priekabiavimo atvejų skaičių. Analizuojant

lietuviškus informacijos šaltinius apie seksualinį priekabiavimą galima pastebėti, jog įstatymai ir teisinė atsakomybė už nepageidaujamą seksualinio pobūdžio elgesį yra išskiriami kaip pagrindinės seksualinio priekabiavimo kontrolės priemonės, vis dėlto jos dažnai ne tik neužkerta kelio seksualiniam priekabiavimui, bet ir panaudojamos tik retais atvejais.

Siekiant įvertinti seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo galimybes Lietuvoje svarbu žinoti galiojantį reiškinio apibrėžimą. Lietuvos teisės aktuose seksualinis priekabiavimas apibrėžiamas kaip viena iš diskriminacijos lyties pagrindu formų, suprantamas kaip nepalankus elgesys su asmeniu, tiesioginis ar netiesioginis jam priklausančių teisių apribojimas dėl jo lyties – sąmoningas seksualinio pobūdžio veiksmas, kuriuo siekiama suvaržyti kito asmens teises [12]. Seksualinį priekabiavimą Lietuvos teisėje apibrėžia Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas [13], kuriame nurodoma, jog „seksualinis priekabiavimas – tai užgaulus, žodžiu ar fiziniu veiksniu išreikštas seksualinio pobūdžio elgesys su asmeniu, su kuriuo sieja darbo, tarnybiniai ar kitokio priklausomumo santykiai“.

Kiek platesnį seksualinio priekabiavimo apibrėžimą pateikia Vaičiūnienė [14] Jungtinių Tautų vystymo programoje, nurodydama, kad seksualinį priekabiavimą sudaro įvairūs seksualinio pobūdžio veiksmai, tokie kaip: „<...> geidulingi žvilgsniai, švilpčiojimai, partnerio seksualinių ypatybių aptarinėjimas, tariamai atsitiktiniai prisilietimai prie įvairių kūno dalių, <...> moters darbo sabotžas, užgaulūs grafičiai, žeminantys juokeliai ar paveikslėliai, perdėtas, pašaipus mandagumas, viešas žeminimas, įkyrūs nepadorūs telefono skambučiai, pornografiniai paveikslėliai darbo vietose <...>“. Visi šie veiksmai, pasireiškiantys darbo aplinkoje, yra priskiriami vienam iš dviejų teisinėje praktikoje galiojančių seksualinio priekabiavimo tipų: 1) paslauga už paslaugą, dar žinomam kaip *quid pro quo* seksualiniam priekabiavimui, arba 2) priešiškos aplinkos seksualiniam priekabiavimui [12]. *Quid pro quo* seksualinį priekabiavimą apibūdina situacijos, kuriose priklausomai nuo aukos sutikimo arba atsisakymo įsitraukti į seksualinius santykius priimami aukai naudingi arba žalingi sprendimai. Priešiškos aplinkos seksualinis priekabiavimas suprantamas kaip nepageidaujamas seksualinio pobūdžio elgesys, sukuriantis žalingą ir nepalankią darbo aplinką, trukdančią darbuotojo darbui [12]. Analizuojant metodines rekomendacijas dėl seksualinio

priekabiavimo prevencijos galima pastebėti, kad seksualinis priekabiavimas, nors išskirtinai ir nesiejamas su darbo santykiais, galintis pasireikšti ir gatvėje, ir palaikant bet kokio priklausomumo santykius, vis dėlto ilgą laiką buvo siaurai suvokiamas ir suprantamas daugiausia tik kaip darbo aplinkos reiškinys. Prie tokio požiūrio ilgą laiką prisidėjo ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas [13], kuriame seksualinis priekabiavimas įtvirtintas kaip draudžiamas veiksmas, išskirtinai pabrėžiant darbdavio pareigą užtikrinti tokio pobūdžio veiksmų nebuvimą. Nors atrodytų, jog įstatymas saugo nuo diskriminacijos lyties pagrindu nepriklausomai nuo vietos, kurioje toks elgesys pasitaiko, tačiau ilgą laiką įstatyme nebuvo užsimenama apie seksualinio priekabiavimo akademinėje aplinkoje draudimą. 2016 m. priimtame Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitime [15] pirmą kartą išskiriama studijų institucijų pareiga užtikrinti vyrų ir moterų lygias teises imantis priemonių, kad institucijų studentai ir darbuotojai nepatirtų seksualinio priekabiavimo. Šis įstatymo pakeitimas parodo besikeičiantį požiūrį į seksualinį priekabiavimą valstybės lygiu ir vis didesnę susirūpinimą siekiant užkirsti kelią šio reiškinio paplitimui.

Lietuvoje seksualiniam priekabiavimui siekiama užkirsti kelią ne tik minėtais įstatymais, įpareigojančiais imtis priemonių saugiai ir nediskriminuojančiai aplinkai kurti, bet ir numatant teisinio poveikio priemones už tokio pobūdžio elgesį. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos duomenimis, už seksualinį priekabiavimą gali būti numatoma administracinė ir baudžiamoji atsakomybė, taip pat drausminė atsakomybė už įstatymo pažeidimą darbe [12]. Nors Administracinių teisių pažeidimų kodeksas nenumato teisinės atsakomybės išskirtinai už seksualinį priekabiavimą, tačiau remiantis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymu seksualinis priekabiavimas priskiriamas diskriminaciniam elgesiui, už kurį numatoma administracinė bauda [15]. Administraciniu teisės nusižengimu laikomas toks seksualinio pobūdžio elgesys, kurio tikslas – asmens orumo pažeminimas naudojant seksualinio pobūdžio elgesį. Būtent nurodomas elgesio tikslas ir tai, jog priekabiautojo ir aukos neprivalo sieti jokio priklausomumo santykiai, administracinį teisės nusižengimą skiria nuo baudžiamojo nusižengimo, kai seksualinis priekabiavimas įvardijamas kaip vulgarus veiksmas, pasiūlymas ar užuomina, kuriuo siekiama seksualinio bendravimo ar pasitenkinimo iš pagal tarnybą ar kitaip priklausančio asmens [16]. Seksualinis priekabiavimas

darbo vietoje taip pat yra priskiriamas ir prie šiurkštaus darbo pareigų pažeidimo, už kurį numatomas darbo sutarties nutraukimas [17].

Taigi priklausomai nuo seksualinio priekabiavimo tikslo ir aplinkybių numatoma skirtingų tipų teisinė atsakomybė priekabiautojui, o tai, remiantis užsienio autoriais, yra svarbi seksualinio priekabiavimo prevencijos dalis. Aiškiai įvardijamos seksualinio priekabiavimo pasekmės yra vienas dažniausiai nurodomų įvairių prevencinių programų elementų, tačiau dar svarbiau tai, jog pasekmės iš tiesų būtų realios, o nuobaudos įgyvendinamos [18]. Vis dėlto Veršekys [19] nurodo, jog nuo 2000-ųjų metų, kai baudžiamajame kodekse įtvirtinta seksualinio priekabiavimo norma, iki 2008-ųjų buvo užregistruota mažiau nei 20 skundų dėl seksualinio priekabiavimo ikiteisminio tyrimo įstaigose, o teisme nebuvo priimta nė vieno nuosprendžio. Panašias tendencijas iki 2017 m. buvo galima pastebėti ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos metinėse ataskaitose, kuriose nurodoma, jog per pastaruosius šešerius metus buvo gauti 4 skundai dėl seksualinio priekabiavimo, tačiau jų nagrinėjimas nutrauktas dėl įrodymų trūkumo ar kitų priežasčių [1–6]. Vis dėlto 2017 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, nagrinėdama skundą dėl seksualinio priekabiavimo, nusprendė, jog nurodytas elgesys atitinka teisinį reiškinio apibrėžimą ir darbdavys neužtikrino darbuotojui saugios nuo seksualinio priekabiavimo aplinkos, todėl minėtasis sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka [20]. Nors galima pasidžiaugti matomais rezultatais, tačiau šis atvejis išlieka išimtimi ir priekabiautojas dažniausiai nenubaudžiamas. Tiek Vengalė-Dits [12], tiek Veršekys [19] atkreipia dėmesį į tai, jog skundai dėl seksualinio priekabiavimo nėra pateikiami ne tik dėl sudėtingo ir ne visai aiškaus įrodymų rinkimo proceso, bet ir dėl prasto visuomenės narių seksualinio priekabiavimo suvokimo, neigiamos aplinkinių reakcijos baimės.

Apibendrinant galima sakyti, jog Lietuvoje taikomos įvairios teisinės seksualinio priekabiavimo kontrolės priemonės, tačiau dėl jų veiksmingumo kyla abejonių. Didžioji dalis seksualinio priekabiavimo atvejų nenagrinėjami remiantis minėtaisiais teisės aktais vien todėl, jog nėra žengiamas pirmasis žingsnis, galintis užtraukti teisinę atsakomybę priekabiautojui, – nepateikiamas skundas dėl seksualinio priekabiavimo. Apsisprendimas neteikti skundo susijęs ne tik su sudėtinga teisine tvarka, bet ir su prastu reiškinio atpažinimu [12, 14, 19]. Atsižvelgiant į

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ataskaitų duomenis galima pastebėti, jog dalis nukentėjusių nuo seksualinio priekabiavimo susiduria su sunkumais jį identifikuodami ir siekia pagalbos atpažįstant seksualinį priekabiavimą. Negebėjimas atpažinti seksualinio priekabiavimo nedaro šios problemos nereikšmingos, tik dar labiau pabrėžia faktą, kad įstatymai, kurie turėtų apsaugoti nuo seksualinio priekabiavimo, gali neatlikti savo funkcijos. Reikia pastebėti, jog problemos atpažinimas ir įvardijimas yra svarbus ne tik seksualinio priekabiavimo aukai, bet ir priekabiautojui, kuris gali nežinoti apie savo veiksmų daromą žalą, taip pat ir visuomenei, kurioje vyraujantys klaidingi įsitikinimai gali sukurti prieššią aplinką nukentėjusiajam. Įstatymai negali tinkamai atlikti savo funkcijos, jei veiksmai, nuo kurių jie saugo, nėra atpažįstami kaip prieštaraujantys įstatymui ir laikomi visuomenės norma.

SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO ATPAŽINIMO YPATUMAI

Kaip jau anksčiau minėta, seksualinis priekabiavimas vis dar dažnai suprantamas kaip vadovo nepageidaujami seksualinio pobūdžio veiksmai, nukreipti prieš žemesnes pareigas užimančią darbuotoją. Nors toks seksualinio priekabiavimo įsivaizdavimas nėra klaidingas ir netgi gana dažnai pasitaikantis, vis dėlto neretai pamirštama, jog seksualinis priekabiavimas pasireiškia ir aukštojo mokslo įstaigose bei tarp pačių studentų ne akademinėje aplinkoje [21–22]. Įvairūs autoriai nurodo, kad seksualinio priekabiavimo vertinimas susijęs ne tik su išoriniais veiksniais ir aplinkos įtaka, bet ir neretai analizuojamas seksualinio priekabiavimo ir asmens socio-demografinių charakteristikų ryšys. Nurodoma, kad nevienodas seksualinio priekabiavimo vertinimas susijęs su aukos ir priekabiautojo lytimi, tiriamojo amžiumi ir socialiniu statusu.

Socialinio statuso įtaką seksualinio priekabiavimo atpažinimui savo tyrime nagrinėję Foulis ir kolegos [23] atskleidė reiškinio atpažinimo skirtumų tarp studentų ir darbuotojų. Tyrimas parodė, kad studentai prasčiau nei darbuotojai atpažįsta priešiškos aplinkos seksualinį priekabiavimą, taip pat pasižymi labiau išreikštomis priešiškomis nuostatomis, nukreiptomis prieš moteris. Tyrimas taip pat parodė statistiškai reikšmingus skirtumus tarp amžiaus grupių – vyresni tiriamieji pasižymėjo geresniais gebėjimais atpažinti seksualinį priekabiavimą. Skirtumus tarp darbuotojų ir studentų seksualinio priekabiavimo situacijų atpažinimo parodė ir De

Judicibus ir kt. [24] atliktas tyrimas, kuriame buvo nustatyta, jog studentai rečiau nei darbuotojai yra linkę kaltinti seksualinio priekabiavimo auką. Vis dėlto autoriai atkreipia dėmesį į tai, kad nepageidaujamo seksualinio pobūdžio elgesio atpažinimas susijęs su aplinkoje vyraujančiais įsitikinimais dėl lyčiai priimtino elgesio ir šie rezultatai gali skirtis priklausomai nuo aplinkos [24].

Į studentų žinių apie seksualinį priekabiavimą trūkumą dėmesys atkreipiamas Gurung ir kt. [25] atliktame tyrime, kurio rezultatai parodė, kad daugiau kaip 80 proc. studentų susiduria su sunkumais apibrėždami seksualinį priekabiavimą ir išskirdami jo formas, taip pat neturi užtektingai informacijos apie įstatymus ir prevencines priemones, saugančias nuo seksualinio priekabiavimo. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad net ir susidūrę su seksualiniu priekabiavimu studentai ne visada yra tikri, jog nepageidaujamas elgesys yra priskiriamas pastarajai kategorijai, taip pat tikėtina, kad dėl informacijos stokos neieškoma atitinkamos pagalbos. Panašius rezultatus pateikia Whitley ir kt. [22] Jungtinėje Karalystėje atlikta studentų apklausa. Jos rezultatai rodo, kad 37 proc. studentų ir 12 proc. studentų yra patyrę seksualinį priekabiavimą universiteto teritorijoje, taip pat didelė dalis seksualinio priekabiavimo atvejų įvyksta įvairių socialinių susibūrimų metu. Vis dėlto daugiau kaip 60 proc. apklausos dalyvių nurodė nežinantys, kur reiktų kreiptis pagalbos, arba manė, jog į jų skundą nebus rimtai sureaguota.

Įvairūs tyrimai rodo, kad studentams trūksta bendro pobūdžio informacijos apie seksualinį priekabiavimą, skundų pateikimo ir nagrinėjimo tvarką bei teisinę atsakomybę už tokio pobūdžio elgesį. Taip pat pastebima, jog seksualinio priekabiavimo situacijos skirtingai vertinamos priklausomai nuo vertintojo ir seksualinio priekabiavimo situacijoje vaizduojamos aukos bei priekabautojo lyties. Ekore [26] atliktas tyrimas parodė, kad studentės seksualiniam priekabiavimui priskiria daugiau elgesio formų nei studentai, negana to, studentai linkę manyti, jog dalis seksualinio priekabiavimo situacijų neturėtų būti vertinamos taip rimtai.

Seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas priklauso ir nuo priekabautojo bei aukos lyties, taip pat jų užimamo statuso. Bursik ir Geffer [27] atliktas tyrimas parodė, kad situacijos, kuriose auka yra moteris, dažniau vertinamos kaip seksualinis priekabiavimas nei tos, kurių auka yra vyras. Dažniau seksualiniu priekabiavimu laikomos ir tos

situacijos, kuriose aiškiai skiriasi aukos ir priekabautojo socialinis statusas. Situacijos, kai vadas siekia nepageidaujamų seksualinių santykių iš žemesnes pareigas užimančios darbuotojos, abiejų lyčių dažniau vertinamos kaip seksualinis priekabiavimas nei tos, kuriose vaizduojami kito bendramatžio pasikartojantys ir nepageidaujami studentės kvietimai į pasimatymą. Minėti autoriai taip pat pastebi, jog, nepaisant vis didėjančio dėmesio seksualiniam priekabiavimui žiniasklaidoje ir visuomenėje, seksualinio priekabiavimo vertinimas nuo 1990-ųjų iki 2000-ųjų metų nepasikeitė ir situacijų vertinimo tendencijos išliko panašios [27].

Nors seksualinis priekabiavimas dažniausiai įsivaizduojamas tarp vyro ir moters, kai tiek vyras, tiek moteris gali atlikti priekabautojo arba aukos vaidmenį, vis dėlto priekabiavimas pastebimas ir tarp tos pačios lyties asmenų. Bitton ir Shaul [28] tyrimo rezultatai rodo, kad moterys seksualinį priekabiavimą vertina kaip grėsmingesnį reiškinį nei vyrai, o situacijos, kuriose priekabautojas ir auka yra vyriškos lyties, moterims atrodo taip pat grėsmingesnės, lyginant su situacijomis, kai aukos ir priekabautojo lytis moteriška. Bitton ir kolegų [28] tyrimo rezultatai irgi parodė, jog vyrai seksualiniam priekabiavimui dažniau priskiria situacijas, kuriose priekabautojas ir auka yra vyriškos lyties, nei tas, kai priekabautoja yra moteris, o auka – vyras.

Siekiant geriau suprasti, kokio pobūdžio seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo priemonės galėtų būti efektyvios, svarbu analizuoti ne tik pačių studentų požiūrį į seksualinį priekabiavimą, bet ir visuomenėje vyraujančius įsitikinimus dėl seksualinio priekabiavimo ir jų atitikties esamiems įstatymams. Weinberg ir kt. [29] Jungtinėse Amerikos Valstijose atliktas tyrimas parodė, jog teisėjai rečiau nei likę visuomenės nariai situacijas vertina kaip seksualinį priekabiavimą, taip pat rečiau seksualiniam priekabiavimui priskiria tas situacijas, kuriose priekabautoja yra moteris arba auka – vyras. Atrodytų, kad teisėjai, turėdami platesnes teises žinias nei likę tyrimo dalyviai, kritiškiau vertina seksualinio priekabiavimo situacijas, vis dėlto tyrimas parodė, jog visi tiriamieji rečiau atpažįsta seksualinio priekabiavimo situacijas, kurios neatitinka stereotipinio šablono.

Apibendrinant galima sakyti, kad seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas priklauso nuo situacijos vertintojo, priekabautojo ir aukos lyties, jų užimamo socialinio statuso. Moksliniai tyrimai rodo, kad tiriamieji dažniausiai neturi visapusiškos

informacijos apie seksualinį priekabiavimą ir dėl to dažnai remiasi savo asmeniniais įsitikinimais arba situaciniais veiksniais, kurie neleidžia tinkamai identifikuoti reiškinių. Atsižvelgiant į šiuos duomenis galima manyti, jog seksualinio priekabiavimo atpažinimo didinimas ir jo suvokimo atotrūkio tarp lyčių mažinimas yra pirmasis žingsnis siekiant mažinti seksualinio priekabiavimo paplitimą. Svarbu, kad seksualinio priekabiavimo situacijos ir vyrų, ir moterų būtų suvokiamos kuo panašiau, nebūtų siejamos tik su kažkuria viena lytimi. Remiantis anksčiau minėtų mokslinių tyrimų rezultatais galima sakyti, kad seksualinio priekabiavimo prevencijai reikšmingos įtakos gali turėti teisinės informacijos apie skundų nagrinėjimo tvarką ir galimas pagalbos priemonės suteikimas. Tai galėtų paskatinti nukentėjusius asmenis pranešti apie seksualinio priekabiavimo atvejus.

SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO PREVENCINĖS PRIEMONĖS UŽSIENIO ŠALYSE

Seksualinis priekabiavimas dažnai nėra savaime suprantamas reiškinys, jo atpažinimas gali gerokai skirtis priklausomai nuo asmens išsilavinimo, lyties ar turimos seksualinio priekabiavimo patirties. Seksualinis priekabiavimas neretai įvertinamas kaip flirtas ar tiesiog nesusipratimas, kai teigiama, jog asmuo klaidingai suprato veiksmų intencijas. Nors nėra duomenų apie tai, kokią finansinę žalą patiria organizacijos dėl seksualinio priekabiavimo ieškinių arba dėl atsiradusios darbuotojų kaitos Lietuvoje, taip pat nėra aišku, kokią įtaką seksualinis priekabiavimas turi studentų akademiniams pasiekimams, vis dėlto užsienio praktika rodo, kad dažnai daug naudingiau vykdyti prevencinę seksualinio priekabiavimo programą, kuri padeda išvengti seksualinio priekabiavimo atvejų, nei vėliau taisyti padarytą žalą.

Analizuojant mokslinę literatūrą galima pastebėti, jog seksualinio priekabiavimo prevencijai taikomos įvairios priemonės, tačiau dažnai lieka neaiškūs šių priemonių efektyvumas. Taylor [30] nurodo, jog įvairūs seksualinio priekabiavimo prevenciniai mokymai atsirado kaip atsakas į įstatymus, draudžiančius diskriminaciją lyties pagrindu, tačiau ne siekiant spręsti problemą. Ilgą laiką prevencinių programų ir mokymų vykdymas organizacijose buvo kaip įrodymas, kad organizacija siekia užtikrinti lyčių lygybę ir rūpinasi darbuotojų saugumu, ir tik gerokai vėliau buvo susirūpinta prevencinių

programų veiksmingumo vertinimu. Taylor [30] pastebi, jog anksčiau buvo taikomi kontroversiški metodai (mokymų metu inscenizuojamos seksualinio priekabiavimo situacijos siekiant didinti jautrumą seksualinio priekabiavimo temai), o dabar linkstama prie mokymų, kurių tikslas – teikti visapusišką informaciją, skatinančią tinkamą elgesį ir mažinančią seksualinio priekabiavimo tikimybę. Vis dėlto čia susiduriama su problema, jog informavimu grįsta prevencija dažnai nėra patraukli ir įdomi. Todėl kaip alternatyva siūlomi mokymai, kaip pagarbią ir saugią darbo aplinką kurti gerinant darbuotojų tarpasmeninius santykius, pagrindinį dėmesį skiriant seksualinio priekabiavimo suvokimo skirtumų analizei [30].

Antecol ir bendraautorių [31] atlikta seksualinio priekabiavimo prevencinių programų metaanalizė atskleidė, kad prevenciniai seksualinio priekabiavimo mokymai gali būti naudingi siekiant geresnio seksualinio priekabiavimo situacijų atpažinimo ir jautresnio tokių situacijų vertinimo. Šis tyrimas parodė, jog prevencinius seksualinio priekabiavimo mokymus baigę darbuotojai geba seksualiniam priekabiavimui priskirti platesnį spektrą veiksmų, lyginant su tais dirbančiais žmonėmis, kuriems tokie mokymai nesurengeiti, taip pat dažniau seksualiniam priekabiavimui priskiria bendradarbio nepageidaujamus seksualinio pobūdžio veiksmus, o šių mokymų nebaigę darbuotojai dažniau įsivaizdavo, kad seksualinis priekabiavimas gali pasireikšti tarp vadovo ir žemesnės pareigas užimančio darbuotojo. Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, jog prevenciniai mokymai reikšmingai susiję su darbuotojų vyrų seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo pokyčiais – vyrai seksualiniam priekabiavimui priskyrė daugiau subtilesnių seksualinio pobūdžio veiksmų [31].

Ilgą laiką didelis dėmesys buvo skiriamas seksualinio priekabiavimo prevencijai organizacijose, tačiau nedaug kalbėta apie seksualinio priekabiavimo prevenciją švietimo ir mokslo įstaigose bei jos taikymą studentams. Kafonek ir kolegos [32] nurodo, jog mažai žinoma apie įvairių prevencinių programų efektyvumą ir turinį, nors jos yra privaloma švietimo programų dalis. Perkinsa su bendraautoriais [33] taip pat pabrėžia, kad seksualinio priekabiavimo prevencija yra ypač sudėtinga dėl skirtingos universitetų politikos seksualinio priekabiavimo atžvilgiu. Skiriasi ne tik tai, ką universitetai vertina kaip seksualinį priekabiavimą, bet ir tai, kokia numatoma seksualinio priekabiavimo skundo pateikimo ir nagrinėjimo tvarka, kokią apsaugą ir palaikymą aukštojo mokslo

įstaigos suteikia seksualinio priekabiavimo aukai, pateikusiai skundą [26].

McDonald ir bendraautorai [34] tyrime nustatė, kad organizacijose ir aukštojo mokslo įstaigose dažniausiai taikoma pirminė seksualinio priekabiavimo prevencija, kuri apima nepalankios seksualiniam priekabiavimui politikos formavimą ir mokymus. Minėtieji autoriai nurodė, jog siekiant užkirsti kelią seksualiniam priekabiavimui svarbi ne tik aiški seksualinio priekabiavimo samprata, bet ir griežtai apibrėžtos elgesio normos, aiški skundų pateikimo ir nagrinėjimo tvarka bei nuobaudos už tokį elgesį, o mokymų metu svarbu pateikti seksualinio priekabiavimo apibrėžimą ir kaip įmanoma labiau sumažinti klaidingus įsitikinimus, susijusius su šiuo reiškiniu, kartu mažinti ir su lyčių vaidmenimis susijusias nuostatas bei taikyti įtraukiančias į diskusiją technikas, analizuoti realias seksualinio priekabiavimo situacijas [34].

Įtraukiančios diskusijos seksualinio priekabiavimo tema, tikrų situacijų analizė bei seksualinio priekabiavimo, kaip aktualios visuomenės problemos, atskleidimas gali būti veiksminga priemonė ne tik mažinant klaidingus įsitikinimus dėl seksualinio priekabiavimo, bet ir didinant empatiją [35]. Diehl ir kt. [35] atliktas tyrimas parodė, jog asmenys, pasižymintys labiau išreikštu empatijos jausmu, mažiau linkę kaltinti seksualinio priekabiavimo auką ir manyti, kad seksualinis priekabiavimas nėra problema. Autorių atliktas tyrimas atskleidė, jog situacijos, kai seksualinis priekabiavimas vaizduojamas iš priekabautojo perspektyvos ir yra vertinamas kaip flirtas arba kai situacija apibūdinama formaliu stiliumi, būdingu žiniasklaidai, yra susijusios su labiau išreikštais klaidingais įsitikinimais dėl seksualinio priekabiavimo bei mažiau išreikšta empatija. Vis dėlto situacijų pateikimas iš aukos perspektyvos bei vaizdavimas kaip aktualios visuomenės problemos turi priešingą efektą – skatina ne tik didesnę tiriamųjų empatiją, bet ir mažiau išreikštus klaidingus įsitikinimus dėl seksualinio priekabiavimo bei mažesnę polinkį įsitraukti į nepageidaujamą seksualinio pobūdžio elgesį vyrų grupėje [35]. Minėtų autorių atliktas tyrimas leidžia daryti prielaidą, jog norint užtikrinti seksualinio priekabiavimo prevencinės programos efektyvumą svarbu atkreipti dėmesį ne tik į pateikiamos informacijos turinį, bet ir į informacijos apie seksualinį priekabiavimą pateikimo pobūdį.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad vertinant seksualinio priekabiavimo prevencinių programų efektyvumą susiduriama su sunkumais. Vis dėlto

mokslininkai sutaria, jog jos atlieka šviečiamąją funkciją ir suteikia daugiau žinių prevencinės programos dalyviams, o atitinkamas informacijos pateikimas susijęs su klaidingų įsitikinimų bei polinkio įsitraukti į nepageidaujamą seksualinio pobūdžio elgesį mažinimu. Analizuojant mokslinę literatūrą taip pat galima pastebėti, kad tiek aukštojo mokslo įstaigose, tiek organizacijose dažniausiai taikomos pirminės prevencinės programos, tačiau jose neapsiribojama tik švietimu ar mokymais. Siekiama kurti nuoseklią sistemą, kuri apimtų ir įstaigos politiką seksualinio priekabiavimo atžvilgiu.

APIBENDRINIMAS

Mokslininkai sutaria, kad seksualinis priekabiavimas yra opė visuomenės problema, susijusi su neįgiamomis pasekmėmis asmens fizinei ir psichikos sveikatai. Taip pat sutariama, jog seksualiniu priekabiavimu laikomas bet koks nepageidaujamas seksualinio pobūdžio dėmesys. Vis dėlto teisinio reiškinio apibrėžimo neužtenka, kad būtų užtikrintas tinkamas seksualinio priekabiavimo atpažinimas. Moksliniai tyrimai rodo, kad seksualinio priekabiavimo atpažinimui reikšmingą įtaką gali daryti aplinkos veiksniai, asmens demografinės charakteristikos ir seksualinio priekabiavimo situacijos ypatumai.

Įvairių autorių tyrimai parodė, kad seksualinio priekabiavimo situacijų atpažinimas skiriasi priklausomai ne tik nuo vertintojo, bet ir nuo situacijoje vaizduojamų aukos ir priekabautojo lyties bei jų užimamo statuso. Tyrimai atskleidė, kad seksualinis priekabiavimas geriausiai suprantamas, jeigu atitinka stereotipinį įsivaizdavimą, jog auka yra moteris, o priekabautojas – vyras [27]. Tyrimų rezultatai taip pat parodė, jog vyrai seksualiniam priekabiavimui priskiria mažiau elgesio formų nei moterys ir yra linkę situacijas vertinti kaip mažiau grėsmingas [24, 28]. Pastebima, kad skiriasi ir seksualinio priekabiavimo aukos vertinimas – studentai rečiau nei darbuotojai kaltina seksualinio priekabiavimo auką [24]. Atlikta literatūros apžvalga taip pat atskleidė, jog siekiant sumažinti seksualinio priekabiavimo paplitimą didžiausias dėmesys skiriamas pirminei prevencijai. Ja siekiama ne tik suteikti reikalingos informacijos apie patį reiškinį ir pagalbos galimybes nuo jo nukentėjusiesiems, bet ir atkreipiamas dėmesys į klaidingų įsitikinimų keitimą skatinant kritinį mąstymą mokymų metu [30, 31, 34, 35]. Įvairūs tyrimai rodo, kad seksualinio priekabiavimo prevencinės programos gerina reiškinio atpažinimą ir yra veiksminga pagalbinė priemonė, leidžianti

geriau susipažinti su aktualiais įstatymais ir skundų pateikimo bei nagrinėjimo procedūromis [31, 34]. Atsižvelgiant į vis didesnę seksualinio priekabiavimo problemos sprendimo poreikį Lietuvoje galima daryti prielaidą, jog pirminė prevencinė programa prisidėtų ne tik prie pačių studentų sąmoningumo didinimo seksualinio priekabiavimo klausimu, bet ir ilgainiui atliktų antrinę funkciją – skatintų atviresnį ir mažiau stereotipinį visuomenės požiūrį į seksualinį priekabiavimą ir nukentėjusįjį.

Straipsnis parengtas vykdant mokslinį tyrimą „Seksualinio priekabiavimo mažinimo galimybės Lietuvos studentų imtyje“ (sutartis Nr. 09.3.3-LMT-K-412-03-0019), finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal priemonę Nr. 09.3.3-LMT-K-712 „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“.

Straipsnis gautas 2017-12-07, priimtas 2018-01-17

Literatūra

- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2011. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.lt/data/public/uploads/2015/12/lgkt-ataskaita-2011.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2012. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.lt/data/public/uploads/2015/12/lgkt-ataskaita-2012.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2013. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.lt/data/public/uploads/2015/12/lygiu-galimybiu-kontrolieriaus-tarnybos-veiklos-2013-m.-ataskaita.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2014. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.lt/data/public/uploads/2016/01/lgkt-ataskaita-2014.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2015. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.lt/data/public/uploads/2016/04/lygiu-galimybiu-kontrolieriaus-tarnybos-2015-m.-ataskaita.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2016. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.lt/data/public/uploads/2017/07/lygiu-galimybiu-kontrolieriaus-2016m.-veiklos-ataskaita.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- European Union: European Agency for Fundamental Rights, Violence against women: an EU-wide survey, 2014. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/docid/5316ef6a4.html>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Wolff JM, Rospenda KM, Colaneri AS. Sexual Harassment, Psychological Distress, and Problematic Drinking Behavior Among College Students: An Examination of Reciprocal Causal Relations. *The Journal of Sex Research*. 2016;54(3):362-373.
- Cantor D, Fisher B, Chibnall S, Townsend R, Lee H, Bruce C, Thomas G. Report on the AAU Campus Climate Survey on Sexual Assault and Sexual Misconduct. Rockville, MD: Westat and Association of American Universities, 2015. Prieiga per internetą: <<https://www.aau.edu/sites/default/files/AAU-Files/Key-Issues/Campus-Safety/AAU-Campus-Climate-Survey-FINAL-10-20-17.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Willness CR, Steel P, Lee K. A Meta-Analysis of the Antecedents and Consequences of Workplace Sexual Harassment. *Personnel Psychology*. 2007;(60):127-162.
- Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas. Valstybės žinios. 1998;112-3100. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.746227138BCB>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Vengalė-Dits L. Metodinės rekomendacijos dėl seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo dėl lyties bei nurodymo diskriminuoti prevencijos. Vilnius: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2012. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.virtualu.lt/data/public/uploads/2015/11/metodines-rekomendacijos-del-seksualinio-priekabiavimo-ir-priekabiavimo-del-lyties-bei-nurodymo-diskriminuoti-prevencijos.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. Valstybės žinios. 2003;114-5115. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0CC6CB2A9E42/mwBDLxjFyd>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Vaičiūnienė L. Seksualinis priekabiavimas: nekaltas flirtas ar žmogaus teisių pažeidimas. Lietuvos Respublikos Seimas, Jungtinių Tautų vystymo programa, 2003. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0118274.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo Nr. VIII-947 pakeitimo įstatymas. TAR. 2016;26966. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/35656920ac9211e6b844f0f29024f5ac>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios. 2000;89-2741. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Lietuvos Respublikos Seimas (2017). Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. TAR. 2016;23-709. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f6d686707e7011e6b969d7ae07280e89/asr>> [žiūrėta 2017-10-26].
- McDonald P, Charlesworth S, Graham T. Developing a framework of effective prevention and response strategies in workplace sexual harassment. *Asia Pacific Journal of Human Resources*. 2015;53:41-58.
- Veršėkyš P. Baudžiamosios atsakomybės už seksualinį priekabiavimą Lietuvoje problemos. *Teisė*. 2008;68:186-198.
- Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos sprendimas dėl galimo seksualinio priekabiavimo Juozo Miltinio dramos teatre, 2017. Prieiga per internetą: <<http://lygybe.lt/data/public/uploads/2017/06/sprendimas-nr.-59.pdf>> [žiūrėta 2017-10-26].
- Latcheva R. Sexual Harassment in the European Union: A Pervasive but Still Hidden Form of Gender-Based Violence. *Journal Of Interpersonal Violence*. 2017;32(12):1821-1852.
- Whitley L, Page T. Sexism at the Centre: Locating the Problem of Sexual Harassment. *New Formations*. 2015;(86):34-53.
- Foulis D, McCabe MP. Sexual Harassment: Factors Affecting Attitudes and Perceptions. *Sex Roles*. 1997;37(9-10):773-798.
- De Judicibus M, McCabe MP. Blaming the Target of Sexual Harassment: Impact of Gender Role, Sexist Attitudes, and Work Role. *Sex Roles*. 2001;44(7):401-417.
- Gurung A, Priyadarshini S, Margaret EB. Knowledge of Sexual Harassment among the Undergraduate students in Udipi district. *Nitte University Journal Of Health Science*. 2016;6(2):4-9.
- Ekore JO. Gender Differences in Perception of Sexual Harassment among University Students. *Gender & Behaviour*. 2012;10(1):4358-4369.
- Bursik K, Gefter J. Still Stable After All These Years: Perceptions of Sexual Harassment in Academic Contexts. *Journal Of Social Psychology*. 2011;151(3):331-349.
- Bitton MS, Shaul DB. Perceptions and attitudes to sexual harassment: an examination of sex differences and the sex composition of the harasser-target dyad. *Journal of Applied Social Psychology*. 2013;43:2136-2145.
- Weinberg JD, Nielsen LB. What is Sexual Harassment? An Empirical Study of Perception of Ordinary People and Judges. *St. Louis University Public Law Review*. 2017;36(1):39-58.

30. Taylor JK. Sexual Harassment: A Non-Adversarial Approach. New York, London, 2001.
31. Antecol H, Cobb-Clark D. Does sexual harassment training change attitudes? A view from the federal level. *Social Science Quarterly*. 2003;84:826-842.
32. Kafonek K, Richards TN. An Examination of Strategies for the Prevention of Gender-Based Violence at Four-Year Institutions of Higher Education. *Journal Of School Violence*. 2017;16(3):271-285.
33. Perkinsa W, Warnerb J. Sexual Violence Response and Prevention: Studies of Campus Policies and Practices. *Journal of School Violence*. 2017;16(3):237-242.
34. McDonald P, Charlesworth S, Graham T. Developing a framework of effective prevention and response strategies in workplace sexual harassment. *Asia Pacific Journal of Human Resources*. 2015;53:41-58.
35. Diehl C, Glaser T, Bohner G. Face the consequences: Learning about victim's suffering reduces sexual harassment myth acceptance and men's likelihood to sexually harass. *Aggressive Behavior*. 2014;40(6):489-503.

The prospects of solving the problem of sexual harassment in Lithuania and abroad

Monika Čeponytė, Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė
Vytautas Magnus University

Summary

Recently, increasing attention in Lithuania and around the world has been focused on sexual harassment as a public problem requiring a solution. For a while the researchers have been focusing not only on the negative effects of sexual harassment or differences in the recognition of sexual harassment, but more and more attention is also being paid to assessing the potential for solving the problem of sexual harassment. According to the European Union Agency for Fundamental Rights (2014), in Lithuania, as well as in other countries, more than 30 percent of women experience sexual harassment, however this topic is not sufficiently studied and effective measures that can prevent sexual harassment are still missing in Lithuania. The aim of this literature review is to assess and evaluate the factors associated with perception of sexual harassment and possible solutions to the problem of sexual harassment.

To reach this goal, the method of scientific publications search was used. Using the keywords of this review, the search was conducted on Lithuanian and English online databases. The literature review has shown that the ability to identify sexual harassment situations is linked to

different aspects of sexual harassment situations, such as gender or status differences of victim and harasser, as well as gender and social status of bystander. Moreover, it is possible to conclude that preventive programs for sexual harassment can be effective in improving the recognition of sexual harassment situations and increasing sensitivity to the topic of sexual harassment, however in Lithuania there is still a lack of such practices, complementing the laws that prohibit sexual harassment, which continue to play a major preventive role.

Keywords: sexual harassment, perception of sexual harassment, sexual harassment prevention.

Correspondence to Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė
Department of Psychology,
Vytautas Magnus University
Jonavos str. 66/328, LT-44191 Kaunas, Lithuania
E-mail: kristina.zardeckaitė-matulaitienė@vdu.lt

*Received 7 December 2017,
accepted 17 January 2018*